„RADOMER-KIELCER LEBEN“ № 8 (94) „Należytość pocztową uiszczono ryczałtem“ יאָהרגאַנג דריטער גראָשען 25 פּרייז

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

הײַנט 10 זײַטען

אַדרעסען
פון „ראַדאָמער קעלצער לעבען“

אין ראַדאָם
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ.
Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben“
Kielce, Stabo-Warszawska 34.

אַנאָנסען פּרײַז:
אין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר'
" " אין " 40 "
" " נאָכ'ן " 18 "

ראַדאָם פרײַטאָג ה' אדר תרפ"ו — פאַר'ן אינהאַלט און טעקסט פון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פאַראַנטוואָרטליך — 19-go Lutego 1926 roku

אונזער ליבען חבר א' **משה גרינשפּאַן** צו זײַן אָבפאָרען נאָך קאַנאַדאַ דריקען מיר אויס אונזער טיעפסטען דאַנק פאַר זײַן ביז איצטיגע אונערמיעדליכע אַרבייט לטובת אונזער אינסטיטוציע און ווינשען איהם

א גליקליכע צוקונפט און זײַן נײַער היים.

ועצט פאַ־ט, ליעבער חבר, אייער אַרבייט פאַר דער ערהויבונג פונ'ם קולטורעלען ניוואָ פון די יודישע מאַסען!

די פערוואַלטונג פון דער יודישער ביבליאָטעק אין קעלץ.

צוליב'ן אָבפאָהר פון אונזער ליבען חבר **משה גרינשפּאַן** קיין קאַנאַדאַ ווינשען מיר איהם אַ האַרציגען „צאתך לשלום“

ישראל בורשטין און פרוי, פישעל יעגער, יצחק קאָהן, אלי' אוירבייטעל, הלל נוטיגאַוויץ, דוד גאָלדבלום, וואָלף פּינטשעווסקי און ישראל ליכטענשטיין.

קעלץ 15/2 1926.

א גליקליכע רייזע און אַ האַרציגען פאָהר-געזונד אונזער קאָלעגע און רעדאַקציע-מיטאַרבייטער פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען“

ה' משה גרינשפּאַן

צו זײַן אָבפאָהרען קיין קאַנאַדע.

דאָס **רעדאַקציע-קאָלעגיום**
אין קעלץ.

אַ האַרציגען פאָהר געזונד ווינשען מיר אונזער ליבען חבר **משה גרינשפּאַן** צו זײַן אָבפאָהר קיין קאַנאַדע.

יעקב זיידע, אלי' וואַנייסקי, משה קופּפערמינץ, מרדכי רובינשטיין, דוד באַליצקי, יעקב קרישטאַל, פישעל ראָטענבוים, שמחה אבראַמאָוויץ.

קעלץ 15/2 1926.

BANK KUPIECKI w RADOMIU

Spółdz. z ogr. odp. **plac 3-go maja 5 telef. № 14.**

די קאָאָפּעראַטיווע סוחרים-באַנק נעמט אָן וקלאַדען פון די קלענסטע סומען אויף שפּאַר-ביכלעך, ערלעדיגט אַלערלײַ באַנק-אָפּעראַציעס פּינקטליך און צו מעסיגע פרײַזען, צאָלט אויס די אײַנקאַסירטע געלדער אין דעמזעלבען טאָג.

מײַן ליעבען חבר און פריינד, ה' **משה גרינשפּאַן** צו זײַן אָבפאָהר נאָך קאַנאַדע ווינש איך אַ גליקליכע רייזע און אַ הערצליכען „צאתך לשלום“. זאָל דײַן צוקונפט אינ'ם נייעם לאַנד פול מיט הצלחה זײַן.

משה לעבענשטײַן.

קעלץ.

מײַן פריינד **משה גרינשפּאַן** מיטאַרבייטער פון „ראַדאָמער-קעלצער לעבען“ אַ גליקליכע רייזע צו זײַן אָבפאָהרען קיין קאַנאַדע. איך ווינש איהם אַלדאָס-גוטס און אַ שטראַהלענדע צוקונפט אין זײַן נײַער היים.

ראַדאָם **מאיר הערץ.**

די פערוואַלטונג פון די קאָאָפּעראַטיווע האַנדווערקער-באַנק

אין ראַדאָם, לובלינער 23, טעלעפאָן 386.

מאַכט בעקאַנט די ג' מיטגלידער, דאָס זונטאָג דעם 21-טען ד. ח. אין לאָקאַל פון האַנטווערקער-קלוב, וועט 59 7 אָווענט וועט פאָרקומען די

יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג,

אויף וועלכער די ג' מיטגלידער ווערען געבעטען צו קומען.

בעמערקונג: די ג' מיטגלידער ווערען געבעטען מיטצוברענגען מיט זיך די צו זיי ספּעציעל אַרויסגעשיקטע איינלאַדונגען. **די פערוואַלטונג.**

Dr. Med. IGNACY LEWI

געוו. פראַקט. אַרצט אין פראַנקרייך.

אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען

נעמט אָן ביז 10 פריה און 4 — 6

ראַדאָם (לובעלסקי גורקעס) קילינסקי 13 טעלעפ. 420

Szkoła Freblowska przy Org. Sjonistycznej

pod kier. **E. GOSTYŃSKIEJ** (Lubelska 25).

urządza dn. 28 Lutego r. b. (Purym) w sali Hotelu Europejskiego (Miraż)

WIELKI BAL KOSTJUMOWY DLA DZIECI

z konkursem ładnych kostjumów o nagrodę i inne niespodzianki

Bilety wcześniej do nabycia w kancelarji freblówki od godz. 10—2

POCZĄTEK O GODZ. 3-ej.

קויפט נישט בײַ די גאַנז קיין האַבער!

פון די ערשטע קוועלע טשענסטאָכאָווער בלײַזען

די בעסטע רעיעלסטע גאַנגבאַרסטע עכטע קאָלירען

אויף ביליגע קאָנקורענץ פרײַזען, קאָנט איהר בעקומען נור בײַ

ה' יוסף אקערמאַן לובלינער 36

בעסטע און רעיעלסטע בעהאַנדלונג און צוגענגליכע בעדינגונגען

לאָזט אײַך נישט נאַרען און קויפט נישט בײַ די גאַנז קײַן האַבער

קויפט נאָר בײַ יוסף אַקערמאַן לובלינער 36

אין הויף פאַרטער, רעכטס. —— קומט און איבערצײַגט אײַך.

דער פסח קומט אן!

אין אמאליגע יאהרען, ווען עס האט זיך געמאכט א שווערע צייט, ווען עס איז אויסגעבראכען א קריזיס, וואס האט בעדראהט די עקזיסטענץ פון דער בעפעלקערונג, האט מען גאנץ שנעל געפינען כחות און מיטלען אויף צו ראטעווען דעם געפאלענעם טייל פון דער בעפעלקערונג. עס האט זיך נעגרינדעט פערשידענע קאמיטעטען, וועלכע האבען מיט דער ברייטער האנד און מיט דער גאנצער קראפט און ווילען בעשאפען עפעס פראדוקטיווס, רעטונגס-קאמיטעטען פאר די מהר נויטבעדערפטיגע און הילפ׳ס פעראיינען, קרעדיט אנשטאלטען פאר דער סוחרישער קלאס.

הויפטזעכליך האבען זיך אין דעם פאל אויסגעצייכענט דער אינטעליגענטער און חסידישער קלאס, אויך דער ארבייטער איז נישט געזעסען מיט פערלייגטע הענד. דער יודישער אהדות האט שטאלצירט מיט זיין אפטערקייט. דער יודישער כלל, וועלכער איז געווען איינגעטיילט נאר אין 3 לאגערן: חסידים, פארטגעשריטענע און ארבייטער האבען געפיהרט יעדער פאר זיך זייער אויפגאבע און דאס זענען טאקע געווען 3 געזונטע, שטארקע זיילען, וועלכע האבען אונטערגעהאלטען דעם בנין פון ישראל עם סבא. יעדער לאגער האט עפעס אנדערש, אבער פאזיטיוועס געטוהן פאר דער לאזונג פון „ואהבת לרעך כמוך". „וחי אחיך עמך".

ראדאם לעבט איצט דורך א שווערע צייט. הונדערטער פאמיליעס שמאכטען איינגפאן פאר א שטיקעל ברויט. ס׳איז שוין אויך נאהנט פאר יו"ט און מען וואלט שוין געדארפט עפעס א טראכט טוהן וועגען א הילפ׳ס אקציע אויף פסח.

עס קומט היינט אויס צו-הערען דעם פער׳יאוש׳טען עגטפער פון אונזערע טוער, אז ס׳איז שלעכט, ס׳איז נישטא צו חעמען צו ווענדען זיך נאך הילף און שטיצע, דער דלות פייפט איבעראל. דאגעגען זעהען מיר אבער, אז פאר פערוויילונג׳ס-צוועקען, ווי טעאטערס און אפערעס, וואס ווערען איינגעארדענט דירך פרעמדע, שפענדעט ראדאם יא גענוג געלד.

אין בעצוג צום וועלטליכען און מאדערנעם לעבען ווייזט ראדאם ארויס א לעבהאפטע נייגונג, נישט בעמערקענדיג קיין שום סמנים פון קריזיס.

ווי מיר זעהען, זענען דאך פערהאן מעגליכקייטען דורכצופיהרען פאזיטיוו א הילפ׳ס-אקציע און היות ווי די צייט שטעהט נישט, דער פסח קומט אן, וואלט געווען א יושר שוין אנהויבען עפעס צו טון פאר א יום טוב-אקציע.

א. נ.

דער חוב פון די יודישע ראטמענער.

דעם 2—טען גרודזיען ד. י. האט די אמעריקאנער געזעלשאפט „אולען עט קאמפ" רעדוצירט איהרע ארבייטער, וועלכע זענען געווען בעשעפטיגט אין א צאהל פון העכער 1000 מאן ביי דער קאנאליזאציע.

די סבה פון דער רעדוקציע איז געווען דאס, וואס אין חודש גרודזיען שטעלט זיך דער ווינטער, און, ווי געוועהנליך, ווערען על פי רוב כמעט אלע אינוועסטיציע-ארבייטען, אין דער צייט, אבגעשטעלט צוליב די פרעסט אין קאלטע וועטער׳ס.

צוליב דעם דערמאנטען טעם האט די „אולען" דורכגעפיהרט די רעדוקציע און פון אלע בעשעפטיגטע האט זי איבערגעלאזט אויף זייערע טאסטענס בערך 170 ארבייטער.

צווישען די אבגעזאגטע ארבייטער זענען אין תחילת אריינגעגאנגען אלע יודישע אנגעשטעלטע, נאר א דאנק גרויסע בעמיהונגען און פראטעקציעס זענען דערנאך צוגענומען געווארען 6 יודען, וועלכע האבען אזוי נאך געהאט די זכיה אריינגערעכענט צו ווערען צווישען 170 בעשעפטיגטע ארבייטער.

די יודישע ראטמענער, וועמען ס׳איז באמת צו פערדאנקען, וואס צו דער קאנאליזאציע-ארבייט זענען אנגענומען געווארען 50 יודען, האבען אבער, בעת די רעדוקציע, פון וועלכער עס ליידען כמעט אלע יודישע אנגעשטעלטע, גארנישט רעאגירט און נישט אויפמערקזאם געמאכט, אז די רעדוקציע ווערט בנוגע די יודישע ארבייטער אנגעווענדעט אין דער שארפסטער פארם, און אז די רעדוקציע ענטשפרעכט נישט לחלוטין דער ציפער-פערהעלטניסמעסיגקייט, וואס שייך די צאהל יודישע ארבייטער.

די פערמיטלונג׳ס-ביורא פאר ארבייט איז, א פנים, געווען קאנסעקווענט. זי האט בשעת מעשה ביים מאכען די רעדוקציע נעהאט גוט אין זכרון די פראפארציאנעלע פערטרעטונג פון די יודישע ארבייטער. די ארבייט׳ס-ביורא האט געהאט א פשוט׳ען חשבון: 50 יודען ארבייטען בסך הכל ביי דער קאנאליזאציע. די צאהל פון די קריסטליכע ארבייטער דערגרייכט איבער 1,000, קומט אלזא אויס, אז יודען בילדען קויב 5% און אויף יעדע 100 קריסטליכע ארבייטער ארבייטען 5 יודען, היינט וויבאלד נאך דער רעדוקציע, אז מ׳האט איבערגעלאזט 6 יודען, איז עס א גאנצע שעהנע מתנה און אויף דעם סמך ברויכען שוין די איבעריגע 44 יודען בלייבען, הונגעריג, צופריעדען.

פאר דער קאנאליזאציע וועט די שטאדט גוט בעצאהלען. די געזעלש. „אולען" וועט צום געשעפט נישט דערלעגען. די ראדאמער בעפעלקערונג וועט דערפאר צאהלען קאפ-שטייער. און ווי ביי אלע שטייערען אין שטאט וועט אויך דאמא"ס די יודישע בעפעלקערונג אריינטראגען א אנגעזעהענעם הלק אין דעם קאנאליזאציע-שטייער,

י. מ. שויכעטזאהן

אינזאפגרונד

א (שפאנענדע געשיכטע פון היינטיגער צייט).

מענדעלי׳ס גוטע ברידער: פודעל, קיק, אפרוש, וואודקי און שלמה בענקאט, אלע ריזען-יונגאו, פאר וועלכע גאנץ ארעס האט געציטערט. זיי אלע זענען דא געווען, ווייל זיי האבען געבראכט צו פיהרען די „סחורה" און האבען זיך לאנג נישט געלאזט בעטען. האבען זיך א לאז געטהון אויף מיסטער פיליפ׳ן מיט זיין קאמאנדע, הענד און אויסגעביילטע פויסטען האבען זיך געהויבען אין לופטען, הענד און פיס האבען זיך פערפלאנטערט, זענען אומגעפאלען אויף דר׳ערד און האטען אויפגעזעהן אלע אין איינעם אריין ווי א משונה׳דיגע חיה, וואס קריכט אויף דער ערד, אייף צעהנדליגע פיס און הענד, אלע קולות האבען זיך צונויפגעגאסען אין איין ווילדען ריסט און ס׳האט זיך גידוכטען, אז די דאזיגע אייף אלע פיער-קריכעדיגע חיה קוויטשעט עס אזוי אויכטפרליט.

אלע האבען זיך גערושעט און וויינעדיגע קולות האבען זיך אפגעריסען. מענדעלי מיט זיינע גוטע ברידער האבען זיך אינ׳ם פלאנטער ארויסגעשיילט פון דער ראזיגער גראב בייכיגער חיה; זיי זענען ארויף פון אובען ווי זיי וואלטען ארויס פון מיססטער פיליפ׳ס גראבען בויך; זענען געזעסען און געריטען און מיסטער פיליפ האט זיך מיט א פערשטיקט קול געבעטען ביי מענדעלי׳ן, וואס האט איהם גערושעט אויפ׳ן גראבען גוידער:

— מענדעלי, מענדעלשי, איך גיב אלעס און לאז מיך לעבען, בעפריי מיך און איך גיב דיר שוין די דאלארען, מיט די ענגלישע פונטען, מענדעלי, מענרעל, — האט ער שווער געסאפעט און מענדעלי, וועלכער האט אויך גוט געסאפעט, האט געזאגט מיט טריאומף:

— אט אזוי רעד. ווערסט שוין איצט געבען די דאלארען, די הונד איינער, יא ווערסט שוין געבען, יא!

ואל איך אזוי לעבען, א נישט זאל איך א פאפלעקציע איינגעהמען דא אויפ׳ן ארט, ווי איך גיב און לאז מיך אפ — האט שוין מיסטער פיליפ געוויינט.

— וואס גיסטו? זאג וואס גיסטו יאלדאק איינער, שטרויענער ריז — האט זיך מענדעלי אלץ מיט איהם געריצט און נישט געוואלט אראפ פון זיין פעטען קארק.

— די דאלארען, די דאלארען –

— און וואס נאך?

– און די ענגלישע פונטען אויך —

אין מענדעלי׳ן האט געברענט די רציחה; ס׳איז איהם א שאד געווען ארויסצולאזען פיליפ׳ן פון אזא פערקלעמטער פאזיציע; ער האט [illegible]

לכל הפחות א 40% פון דער אַלגעמיינער הכנסה. ביי אָנגעמען, אָבער יודישע אַרבייטער צו דער קאַנאַליזאַציע, וועט מען מעסטען אויפ׳ן מילימעטער און וועגען אויפ׳ן גראַם. אַז מעהר, חלילה, ווי 5%, מאַקסימום, זאָ־יודען ניט דערלאָזט ווערען.

אויף צומאַכען אַזאַ מין חשבון קען נאָר זיין מסוגל די אַרבייט׳ס־ביוראָ. די יודישע ראַטמענער דאַגעגען מוזען דערויף רעאַגירען און פאָדערען, אַז די צאָהל פון די יודישער אַרבייטער־הענד זאָלען אונבעדינגט אויסגעגלייכט ווערען פראָצענטועל לויט דער גרויס פון די יודישע צאָהלער׳ס, וואָס וועלען באַלאַסטעט ווערען מיט׳ן ספּעציעלען קאַנאַליזאַציע שטייער.

דאָס צונעמען 50 יודען אויף א צאָהל פון איבער 1000 קריסטליכע אַרבייטער, איז נאָר געווען, כדי זיך אָנצושטעפען פון די פיל אינטערווענצען מצד די יודישע ראַטמענער. די צאָהל שטימט אָבער נישט מיט די בערעכטיגטע יודישע פאָדערונגען. 50 יודישע אַרבייטער איז א נישטיגער ציפער. אויף 1000 אַרבייטער האָבען געדאַרפען צוגענומען ווערען מינימום האַטש 250 יודען, א צאָהל, וואָס מאַכט אויס 25% פון דעם אַלגעמיינעם סכום אַרבייט׳ס־בעשעפטיגטע. ווען ס׳זאָל אפילו איינגעפיהרט ווערען דער „נומערוס קלאַאוזוס" ביי אַרבייט־פערטיילונג, וואָלט דער אויבענגעבראַכטער ציפער נישט געווען צו־פיל. אויב די יודישע בעפעלקערונג בילדעט איבער 40% פון דער אַלגעמיינער צאָהל איינוואָהנער, איז 25% דער מינימום, די קלענסטע נאָרמע און וויבאַלד דאָס היגע ביוראָ טוט אַרבייט׳ס פערמיטלונג דאַרף זיך אָנטוהן אַזאַ שטאַרקען כח און נאָר די פיל אנשטרענגונגען פון יודישע אינטערווענצען בעוויליגט אָנצונעמען אַזש 50 יודען, האָבען די דאָזיגע 50 יודען ביי קיין פאַל נישט געטאָרט רעדוצירט ווערען, גענוג אין געווען די עולה, וואָס פון 250 יודישע אַרבייטער, וואָס איז אונז געקומען הן על פי יושר, והן על פי גערעכטיגקייט האָט מען מיט געוואַלד קוים צוגענומען 50 און דער איבריגער טהייל, ס׳הייסט די 200 פראָצענטועל־אין אפילו „נומערוס־קלאַאוזוס", בערעכטיגטע האָבען קיין אַרבייט נישט בעקומען.

אויב פון 1000 קריסטליכע אַרבייטער זענען געבליבען 200, ס׳הייסט 20%. האָבען פון די 250 יודישע אַרבייטער (וועלכע האָבען אגב נישט געאַרבייט) געברויכט בלייבען די זעלבע 50 יודען, וואָס מאַכט אויך אויס נישט מעהר ווי 20%.

ס׳איז דער חוב פון די יודישע ראַטמענער זיך צו פעראינטערעסירען מיט׳ן טרויריגען גורל פון די, דורך דער „אולען", רעדוצירטע יודישע אַרבייטער. מען דאַרף נישט וואַרטען ביז דעם פריהלינג׳ס־סעזאָהן, ווען די „אולען" וועט ווידער בענייען און פערגרעסערען די קאַנאַליזאַציע־אַרבייט. דאַמאָלס וועלען די יודישע ראַטמענער האָבען גאָר א אויפגאַבע צו בעמיהען זיך, אַז ס׳זאָלען אָנגענומען ווערען מעהר יודישע אַרבייטער. ביז דעם נייעם סעזאָהן איז דער חוב פון די יודישע ראַטמענער צו אינטערווענירען לטובת די אָבגעזאָגטע יודישע אַרבייטער, וועלכע בעזיצען אַרבייט׳ס־ביכלעך פון דער „אולען" וואָס געהען אַרום אַרבייט׳לאָז און ליידען פשוט דחקות און נויט מיט זייערע פאַמיליעס. וועלכע מוזען אויסקימען דערמיט, וואָס דער מאַגיסטראַט דערמאָנט זיך א מאָהל צו געבען זיי א 4 – 5 זלאָטעס אין משך פון עטליכע וואָכען.

בכלל דאַרפען די יודישע ראַטמענער זיך בעציהען מיט מעהר ערנסט צו דער קאַטעסטראָפאַלער און פערצווייפעלטער לאַגע פון די הונדערטער יודישע אַרבייטסלאָזע, וועלכע ברויכען זיין, אין ביוראָ פון דער יודישער ראַטמענער־קאָלאָ, פערגעסטרירט. אַזא סטאַטיסטישער מאַטעריאַל קען אין נויטיגען פאַל דיענען אַלס אילוסטראַציע און גלייכצייטיג וועקען אינטערעס ביי די יודישע ראַטמענער.

ביים פראָפעסיאָנעלען פעראיין פון דער פ. פ. ס. עקזיסטירט א ספּעציעלע בוי־סעקציע פון די אולען־אָנגעשטעלטע, אין וועלכער עס זענען אויך פערשריבען די יודישע אולען־אַרבייטער און פענדעסטוועגען, אַז „אולען" האָט צוגעשיקט צום פעראיין, דאָס זי נויטיגט זיך אין 21 אַרבייטער, האָט דער פעראיין צונויפגעשטעלט א רשימה, וואו קיין איין יוד אפילו זאָל נישט פיגורירן. די פיל ווענדונגען מצד די יודישע אַרבייטער האָבען גאָרנישט געהאָלפען בעזונדערס ווערט געשאַפען א אַרבייט׳ס־ביוראָ ביי דער ענדעקישער פאַרטיי, וועלכע וועט פאָדערען ביי דער „אולען" אנצונעמען דורך איהר פערמיטלונג 50% פון די אַרבייטער, אין אַזא פאַל וועלען זיין צוויי אַרבייט׳ס־ביוראָ׳ס און די יודישע אולען־אַרבייטער וועלען פון ביידע ווייניג גענוסען, ס׳וואָלט דעריבער געוואונשען געווען, אַז די יודישע ראַטמענער, זאָלען שאַפען אַזאַ עהנליכע ביוראָ, וואָס זאָל זיך פערנעמען מיט די אינטערעסען פון די יודישע „אולען"־אַרבייטער און בכלל זאָלען זיי זיך מעהר פעראינטערעסירען מיט דער לאַגע פון די יודישע אַרבייט׳סלאָזע, וואָס געהען אויס פאַר הונגער און נויט. די יודישע ראַטמענער צוזאַמען מיט דער קהלה דאַרפען בשותפות אונטערנעמען א רעטונג׳ס־אַקציע פאַר די הונדערטער אַרבייט׳סלאָזע; און פאַר אַלע די, וועלכע נויטיגען זיך אין באַלדיגע מאַטעריעלע הילף.

ב. צוויג.

דעפּוטאַט משה פּראַסטיג.

פאַרוואָס פרייען זיך נישט אונזערע שונאים?

פאַרוואָס פרעהט מען זיך נישט אין די קרייזען פון אונזערע אַנטיסעמיטישע שאָוויניסטען און פאַרוואָס פראַוועט מען נישט קיין שמחות אין די יודען־פיינדליכע ענדעקישע פאַרטייען און אָרגאַניזאַציעס? מעלדען דאָך די צייטונגען, אַז נור אין וואַרשאָ אַליין האָבען היי־יאָהר 36 טויזענד פירמעס, סוחרים און האַנדווערקער, נישט אויסגעקויפט קיין פאַטענטען; אַז אין לאָדז האָבען 50 פראָצענט סוחרים און בעלי מלאכות אויסגעקויפט ווייניגער פאַטענטען. ווי אין לעצטען יאָהר. אויף איינמאָהל איז מען פטור געוואָרען פון צעהנדליגע טויזענטער פערהאַסטע יודישע סוחרים און בעלי מלאכות, מען האָט שוין נישט וואָס מורא צו האָבען פאַר דער פערשפרייטונג פון יודישען האַנדעל; מען האָט אוועקגעלייגט דעם קאָנקורענט פאַר דעם יונגען, נעבעך אַזוי נאָך נישט ערפאַרענעם קריסטליכען קויפמאַן אין

כּז ער איז אימשטאַנד איהם צו צוקוועטשען, אַזוי אַריינגעפרעסט איז מיסטער פיליפ געווען צווישען מענדעלי׳ס שטייפע פיס. ער האָט זיך פון איהם נישט געקענט אָפּרייסען, האָט ער איהם דערלאַנגט די לעצטע עטליכע קוועטש, אַז דער גראָבער בויך ביי מיסטער פיליפ׳ן איז שיער נישט צוקוועטשט און צעפּלאַצט געוואָרען און דאָס קול, מיט וועלכען פיליפ האָט געמרוטשעט איז געווען עהנליך, ווי פון א מעוברת׳דיגער יודענע, אַזוי, אַז מענדעלי האָט שוין אפילו רחמנות געקריגען אויף איהם, האָט אַריבערגעוואָרפען איין פיס צום צווייטען און מיסטער פיליפ איז לויז געוואָרען פון דעם קלעם.

דאָס זעלבע האָבען אויך גלייך געטהון מענדעלי׳ס קאָלעגען אין מיסטער פיליפ מיט זיינע גבורים האָבען זיך א צייט נישט געקענט אויסגלייכען, נאָר געסאָפּעט מיט אַזאַ שווערקייט, ווי זיי וואָלטען א ביסעל אָטהעם געזוכט.

מיסטער פיליפ האָט זיך געהאַלטען ביים בויך, ווי אַן אָנגעפילטער לופט־בייטעל; איהם האָט נישט געפּאַסט צו זיפצען, עפּיס מיסטער פיליפ. איינער פון די עלטסטע און גרעסטע פרויען־הענדלער, האָט ער נישט אַרויסגעוויזען זיינע אינערליכע קראַמפען און זיך געווייצעלט מיט יאַשטשירקעס:

— נישט קשה מיט אונזערע אָדעסער יונגלעך, זיי קענען א האַנד אויפהויבען, זיך גאָרנישט גערעכט, מיר, אַרגענטינער, זענען געגען זיי מפילקינדער – האָט מיסטער פיליפ נישט געקענט קוקען מענדעלי, אין די אויגען אַריין פאַר חרפה און בעסער גערעדט צו הערשעלע בענקאָט, זיין אַדיוטאַנט, וואָס איז געשטאַנען אין א צווייט ווינקעל און אויך שווער געהעשעט.

אַלע צעביילטע זענען געשטאַנען און געווישט זיך דעם בעגאָסענעם שווייס און מענדעלי האָט זיי געשטאָכען אויף להכעיס אין די אויגען אַריין, אַממייסטענ׳ס געשפּאָלעוועט דעם מיסטער פיליפ אין די אויגען און איהם געפרעגט מיט איראָניע:

— נו, ר׳ מיסטער פיליפ, וועט נאָך לויפען אין דער פּאָליציי. יאָ? נו, פּרוב נאָר געהן.

— נאָך וואָס די וויצען, מענדעלי, לאָמיר בעסער מאַכען די חלוקה, און לאָמיר זעהן אונזערע פערדינסטען.

(פאָרטזעצונג קומט).

פארניכטעט דעם נישט ערליכען וואוכארישען בלוט-אויסזויגער, דעם יודישען סוחר און קרעמער.

פאר וואס זשע פרייט מען זיך נישט און פארוואס פראוועט מען נישט קיין לוסטיגע שמחות?

האט מען דאך יאהרען לאנג געפרעדיגט, אז די ערשטע אויפגאבע פון דעם ניי אויפגעלעבטען פוילען מוז זיין צו שאפען אן אייגענעם, קריסטליך-פוילישען האנדעל און האנדווערקער-שטאנד, וואס זאל אין גאנצען אומאפהענגיג זיין פון דעם קריסטליכען סוחר צי האנדווערקער, האט מען דאך הונדערטער מיליאנען זלאטעס פערשווענדעט, כדי צו פערדרענגען און צו פ ע ר נ י כ ט ע ן דעם יודישען האנדעל און אויף זיין פלאץ צו שאפען א אייגענעם, ריין קריסטליכען, וועלכע זאל קענען דערפילען אלע נויטיגקייטען פון דעם פוילישען ווירטשאפס-לעבען אהן-יודען. האט מען דערום קיין יוד צו קיין מלוכה-ליפערונג נישט צוגעלאזט, כדי ריין זאלען ווערען, נאר די קריסטליכע ליפעראנטען; האט מען קיין קרעדיט דעם יוד נישט געגעבען, כדי פון די קרעדיטען זאלען קענען געניסען נאר די קריסטליכע סוחרים און אינדוסטריעלער, וואס וועלען שאפען א אייגענעם, שטארקען פוילישען מיטעלשטאנד; האט מען די שטייערען אזוי פערטיילט, אז נאר דער יודישער סוחר און האנדווערקער זאל אונטער זייער לאסט צוזאמען פאלען. האט ה' ג ר א ב ס ק י צוויי יאהר לאנג מיט דער הסכמה פון אלע פוילישע פארטייען געפיהרט א פאליטיק, וואס האט אפען און ברוטאל געשטרעבט צו דער פולשטענדיגער פערניכטונג פון דעם יוד אין פוילען.

איצט זאמעלט מען די פרוכט פון דער דאזיגער פאליטיק. צעהנדליגע טויזענטער יודישע געשעפטען און ווערקשטאטען האבען זיך היי-יאהר פערמאכט, ווייל זיי האבען נישט געהאט אפילו די כוח, וואס איז נויטיג צו בעצאהלען דער מלוכה פאר א פאטענט. דער האנדעל איז דעדריקט: דער האנדווערקער שטארבט פאר הונגער, די ארבייטסלאזיגקייט וואקסט צווישען יודען, נאך מהר ווי צווישען די קריסטען, וועלכע בעקומען כאטש א קליינע הילף פון דער רעגירונג; נוית און עלענד פערשפרייטען הונגער און קעלט און פערצווייפלונג צווישען די ברייטסטע יודישע מאסען.

פאר וואס זשע פרייט מען זיך נישט — פרעגען מיר — אין די פוילישע קרייזען מיט דעם ראזיגען טריאומף פון דער אנטיסעמיטישער „ראזוואי"-פאליטיק.

צי איז דאס אפשר דערפאר, וואס צוזאמען מיט דעם יודישען סוחר און האנטווערקער איז אויך פערניכטעט געווארען דאס גאנצע ווירטשאפטליכע לעבען אין פוילען? וואס צוזאמען מיט דער פערדרענגונג פון דער יודישער ארבייט גייען איצט ארום קנאפע 400 טויזענט רעגיסטרירטע, באמת אבער, דאפעלט אזוי פיל ארבייטסלאזע, וואס בילדען א סכנה פאר דער מלוכה? וואס צו גלייך מיט אונזער צוזאמענפאלען איז דער לאסט פון די צו הויכע און אומגערעכט פערטיילטע שטייערען, איז איצט שוין באלד נישטא ביי וועמען איבערהויפט קיין שטייערען צו נעמען און מען ווייסט נישט ווי אזוי צו דעקען דעם גרויסען דעפיציט פון דעם מלוכה-בודזשעט? וואס צוזאמען מיט דער פערדרענגונג פון דעם יוד אויס דעם פוילישען ווירטשאפטליכען לעבען, אויף די פאבריקען, ווערקשטאטען און האנדעלס-געשעפטען, זענען אויך כמעט אלע פאבריקען, ווערקשטאטען און האנדעלס-געשעפטען געבליבען שטיין אן ארבעט און אן קונים, הילפלאז און האלב-באנקראט?

צעהנדליגע טויזענטער, ביז איצט ערליך און פראדוקטיוו ארבייטענדיגע יודען, זענען געבראכט געווארען ביז צום ברעג פון אפגרונד אזוי, אז זיי האבען שוין היי-יאהר אפילו זייערע פאטענטען נישט געקענט מעהר אויסקויפען און אונזערע פאטענטירטע אנטיסעמיטען, וואס האבען יאהרען לאנג דערויף געארבייט און דערצו געשטרעבט, פרייען זיך איצט גארנישט מיט זייער נצחון און טריאומף, צי האבען זיי טאקע באמת שוין דערזעהן און בעגריפען, אז צוזאמען מיט דער פערניכטונג פון דער יודישע ארבייט געהט אויך דער באנקראט און די פערניכטונג פון דעם גאנצען ווירטשאפטליכען לעבען אין פוילען? אז ס'איז אפשר לייכט געווען צו פערניכטען, דעם יודישען סוחר און האנדווערקער ווען מ'האט געגען איהם אומברחמנות'דיג אנגעווענדעט אלע מאכט-מיטעל פון דער מלוכה. אבער, אז אונטער די דאזיגע בעדינגונגען איז גאר נישט לייכט אפצוראטעווען די צוקונפט און אונאפהענגיגקייט פון פוילען'ס ווירטשאפטליכען לעבען גופא?

ראדאמער שעמט איין!....

צו דער לעצטע קלעפ-מגפה אין קעלץ

(ק ל י י נ ע ר פ ע ל י ע ט א ן).

אך און וועה צו אונז ראדאמער! וואס מיר האבען דערלעבט, אז קעלץ, וואס איז אקעגען ראדאם כמעט וכמו פרדס, הויבט אויף דעם קאפ אלץ העכער און העכער ביז, ביז... אמעריש-טעג'ס, האבען זיי אונז צוגענומען די גיבערניע, כ'מיין די וואיעוואודסטווא, דערנאך זעלבסטמארדען - מגפה צוליב'ן קריזיס אין שקצים. ליבע, א גוי'שען „הזמיר" אד"ג און לסוף אויך א האלבע צייטונג מיט אלע אבטיילונגען, אנהויבענדיג פון עקספרעסיאניסטישער פאעזיע אין ליריק ביז פעליעטאנען און געזעלשאפטליך-ארגאניזאציאנעלע קריטיק... און זשורנאליסטען פערמאגען זיי ב"ה, א פאר טוץ (כן ירבה!) אונזערע חברים אין קעלץ שרייבען וועגען אלץ, זיי הויבען זיך אבער אויף, איבער אלע גראהע טאג פראגען, ממש ביז צו „לעבענס פראבלעמען"—

מילא, מיט זיי אלע, איז נאך אין קעלץ צו דערליידען, זאלען זיי זיך דארטען קריטיקירען די לייטישע געזעלשאפטען... זיי וועלען עלטער ווערען, וועלען זיי קלוגער ווערען... און בעדויערען די צייטען, ווען זיי האבען אריינגעשטעקט די נאז, צו גרויסע מענשען... דארט וואו מען רופט זיי נישט... נישט דרך ארץ געהאט פאר עלטערע אידען, שעהנע אידען מיט בארד און פאות... נור איינער א מזיק, איז דארטען פערהאן, עפעס א מלך א „קיסער" א „שווארצער קעניג", איז-„וואו מען זיהט איהם נישט, דארטען וואקסט ער". מאלט מען איבער דאס שילדעל פונ'ם יודישען גימנאזיום פון העברעאישען אויף פויליש, ארט דאס איהם... ס'וואלט געפאסט, אז ר'האט דארטען עפעס אריינגעלעגט... זיין באבעס דאנה... שיסט, אדער פמ'ט זיך א קעלצער אינגעל צוליב א שיקסעל, צי גאר פערקעהרט א קעלצער מיידעל צוליב א שגיץ-ויבוא! ר'איז דן; וואס פאר א געשעפט האט ער צו א שגץ אדער צו אנדערע אנשיקענישען...

איז דאך אבער קעלץ א שטאדט, ווי גאט האט געבאטען! [שעמט אייך ראדאמער!), ווער קאן פון אזא „מאנארחיסט" א „שווארצען קעניג" דערטראגען, מ'זאל אפילו האבען שטאלענע נערוועז, איז דאך אויך נישט אויסצוקומען, איז פערשטעהט איהר מיך, גענומען און געפאקט דעם העכט (מעג עס זיין א „קעניג) אין א זייש און אריינגעצימבעלט איהם אחת ואחת, אחת ושתים, פונקט ווי אין דער עבודה...

נו? ווער ס'איז שעהן, אין קעלץ איז מען קלוג!.. וואלטען מיר ראדאמער אויך אזוי געטהון? האבען מיר דען שכל צו דעם? (פון „גאון'ס" אנגענגער רעדט מען נישט). מיין רבי יושב בסתר, האט שוין יא אפילו פערזוכט דעם טעם פון א דרענגעל... אבער וואס פאר א גלייכען!.. אז מען שמועסט, אז דער קעלצער האט געהאפט פעטש, אמת'ע פעטש, אז פונקען זענען געפלויגען!.. אט אזוי דארף מען אנלערנען אזעלכען, וואס מישט זיך אריין אין אלע שיסלען... צו ליעבעס, שקצים, מייז אד"ג, וואס רופט זיך אן אומעטום, וואס קומט זיך צו געהען מעשה פריץ מיט א „לעגיטימאציע", אזוי ווי ס'וואלט ווער נאך איהם געשיקט...

טויגען מיר ראדאמער צו עפיס? לערנען דארף מען זיך ביי קעלץ!

קיינער הערט דאך נישט! וועל איך מגלה זיין א סוד, אז דער „שווארצער" דארטען, איז אויך נישט קיין גאנצער נאר און ווי מען פערזיכערט, האט ער געטהון ווי א „קייטער", ד. ה. אז בעקומענדיג דעם ערשטען „קלינג", האט ער זיך מישב געווען און... אנגעהויבען צוריק צו געבען פעטש, קלעפ, סטוסאקעס און באכאניצעס, אז יענער דער שלעגער, איז נישט פאר קיין שום איד געדאכט שיער נישט געלעגען צו בעט..

נישט קוקענדיג אבער דערויף, איז דער „מלך" געווארען און בלייבט א א קדוש...

און מיר ראדאמער זשורנאליסטען דריקען איהם אויס אונזער טיפסטען חבר'ישען מיטגעפיהל און גראטולירען איהם צו זיין אריינטרעטען צווישען די היילגע קדושים-דינאסטיע......

מנוחה ושמחה:

לאָדזער יודישער פאבריקאנט

בעקענט זיך אויף א דאנסינג מיט א קריסטליך מיידעל וועלכע איז זיך מגייר און האט מיט איהם חתונה.

סענסאַציאָנעלער פראָצעס אין לאָדזער קרייז-געריכט.

אין די לאָדזער געזעלשאפטליכע קרייזען ווערט לעצטענס א סך גערעדט וועגען אַ סענסאַציאָנעלער ליבע־געשיכטע, צווישען אַ בעקאַנטן דאָרטיגען יודישן פאַבריקאנט ה׳ וו. און דער טאָכטער פון א דייטשען אָרימען פאבריק מייסטער, פרוי ה. דער עפילאָג פון דער דאָזיגער הזכּסט-שפּאַנענדער געשיכטע האָט זיך ערשט אָבגעשפּילט אין היגען קרייז-געריכט.

ה׳ וו. — דער העלד פון דער געשיכטע — שטאמט אליין פון אַ יודיש-חסידישער פאַמיליע אין אָזאָרקאָוו, אין צייט פון קריג איז איהם אָבגעשטאָרבען זיין פרוי און כדי זיך צו בערוהיגען איז ער אַראָבגעקומען קיין לאָדז, וואו ער האָט זיך בעזעצט אין צענטר פון שטאדט און איז גיך נתעשר געוואָרען. זייענדיג אַ פעהיגער סוחר און אונטער-נעהמער, וועלענדיג פערטרייבען די איינזאַמקייט און אומעט האָט אונזער בן-ארבעים׳דיגער אלמן, ה׳ וו. אנגעהויבען צו בעזוכען פערשידענע פער-ווייליגונג׳ס-ערטער.

מאַכט זיך אַ מעשה און ה׳ וו. בעקענט זיך אויף אַ דאַנסינג מיט א וואונדער שעהנע 20-יעהריגע מיידעל, וואס האָט איהם פון ערשטען בליק אָן בעצויבערט.

דאָס שעהנע מיידעל, וואָס האָט געפאנגען זיין הארץ, איז געווען אַ טאָכטער פון אנ׳ארימען דייטשען פאַבריקס-מייסטער פון גייער׳ס ראַיאָן.

זייענדיג ביז איבער די אויערען פערליבט אין דער יונגער בלאָנדינקע, האָט ה׳ וו. נאָך אַ קורצען ישוב הדעת בעשלאָסען חתונה צו האָבען מיט איהר כרת וכדין און פאָרגעלייגט זיין אויס-דערוועהלטע איבערצוגעהן צום יודענטום.

דעם מיידעל׳ס עלטערען, פאַנאַטישע קריסטען פון דור-דורות, ווי אויך די כלה גופא האָבען נישט געוואָלט הערען אפילו וועגען דעם.

זעהענדיג, אז דער כלה׳ס צד איז פעסט׳עקשנט און דערפילענדיג אויף זיין אייגענעם לייב, אז „ס׳איז באמת שווער צו זיין אַ יוד“, האָט ה׳ וו. פאָרט זיך נישט מייאש געווען. ער האָט בעשאָנקען זיין „שאַץ“ מיט ווערטפולע מתנות און צירונג און ענדליך האָבען די „בריליאַנטענע ארגומענטען“ גע-ווירקט און די 20 יעהריגע דייטשקע האָט פערלאָזען איהרע עלטערן, אַוועק-געפאָהרען קיין קראקא, וואו זי האָט זיך אין דאָרטיגען ראַבינאַט מגייר גע-ווען און אלס „יודישע פרוי“ חתונה געהאט מיט׳ן פאַבריקאַנט וו.

נאך דער חתונה האָט ה׳ וו. געדונגען פאר זיך און זיין יונגע פרוי א פראַכטפולע דירה און די פערליבטע האָבען אָנגעהויבען צו שפינען, גליקליכע און צופרידענע, זייער פאַמיליען-גליק.

לאַנג אָבער האָט נישט געדויערט דיאיריליע.

נאך 8 חדשים צוזאמענלעבען, ווי נאָר ה׳ וו. האָט זיך דערוויאוסט, אַז זיין פרוי איז מעוברת, האט ער זיך פלוצלינג אָבגעקיהלט צו איהר און פאָרגעלעגט זיין אַמאָל „הערצענס-גע-ליבטער“— אַ גט. ער האָט עס מאָטי-ווירט דערמיט, אז ער האָט נישט ליב פרויען, וואָס געבוירען שנעל קינ-דער.

א פערצווייפעלטע, און פערשטוים-טע פון אייגענע טאַטע מאַמע, האָט זיך די יונגע גרושה געבעטען ביי איהר מאן, ער זאָל אויף איהר רחמנות האָ-בען און זי נישט שטויסען פון זיך ביז זי וועט איבערקומען דער קימפעט.

ה׳ וו. האָט אָבער דערפון נישט געוואלט הערען און זיך פון איהר סעפּאַרירט.

נאכדעם ווי פרוי וו. האָט געבוירען אַ מיידעלע, האָט דער „אָבגעקיהלטער“ פאבריקאנט אָנגעהויבען פאָדערען ענער-גיש ביי איהר זי זאָל נעמען א גט אין בעפרייען זיין וואוינונג—אלס אַנ׳-אונגעוואונשענער לאָקאַטאָר. מיט טרע-רען אין די אויגען און מיט׳ן ניי גע-בוירען קינד ביי דער ברוסט האט זיך די יונגע מאמע געבעטען ביי איהר עלטערען מאַן. ער זאָל זי נישט פער-טרייבען און לאָזען פרידליך ערציהען דאס קינד׳ און פיהרען אנ׳אָרענטליך פאמיליען לעבען.

ה׳ וו. האָט נישט געלייגט קיין אכט צו די אלע בקשות און געוויינען פון זיין אומגליקליכע פרוי, און געבענדיג איהר 200 דאָלאַר „אָפּטרעט-געלד“, ווי אויך פערפליכטענדיג זיך צו צאָהלען פאר׳ן קינד ארויסבעקומען פון איהר א גט.

די פרוי האָט שפּעטער פערדראָכען דער גאַנצער עסק און ווען ה׳ וו. האָט אויך גענומען פערנאַכלעסיגען זיינע פליכטען בנוגע דעם קינד. האָט די אומ-גליקליכע אָנגעקלאָגט איהר געוועזענעם מאַן אין געריכט און פרייטאָג איז פאָר-געקומען דער פּראָצעס.

אָלס עדות מצד דער פרוי האָט גע-זאָלט צווישען אַנדערע אויך ארויסטרע-טען אַ היגער מורא הוראה וועלכע האט דאָס פּאָרל מסדר קידושין געווען. צו-ליב דעם אָבער וואָס אַ גאַנצע רייה עדות האָבען זיך נישט צוגעשטעלט און דער פאַבריקאַנט וו. האָט אָנגעגעבען צ׳ נעגען אַנקלאַגע – האָט דאָס געריכט אָפּגעלעגט דעם פּראָצעס אויף עטליכע וואָכען.

ס׳איז אינטערעסאַנט צוצוגעבען אַז פרוי וו. וואס שטאַמט אליין פון א קריסטליכער סביבה, האט זיך לעצטענס אויסגעלערט א פיינעם יודיש, פיהלט זיך זעהר גוט אין דער יודישער סביבה האָט נישט קיין חרטה אויפ׳ן בעגאַנ-גענעם שריט און זייענדיג מאטעריעל אונבעהאָלפען ערציהט זי אין שוואכע בעדינגונגען איהר קינד אויפ׳ן יודישען שטייגער.

אזוי האָט זיך געענדיגט די „פלאַ-מענדע“ ליבע פון לאָדזער רייכען פאבריקאנט, וועלכער האָט מזכה גע-ווען דאס יודישע פאָלק מיט 2 פרישע נפשות אָבער פון גרויס כבוד איז עס פארט נישט פאר איהם.

ל. ט—ט.

כ׳ווער אַ „שאַצער“...

א מאָנאָלאָג פון אבע—נעק.

אַז ס׳איז אויפגעלעגט אנ׳אומגליק קומט עס אין שטוב אריין. קוים איז אייך אנגעצ׳חתמ׳עט א צרה, וועט אייך נישט העלפען קיין שום קונצען. ס׳איז א נעכטיגער יום! טאָמער זענט איהר געבוירען געוואָרען אין א שלימזל׳-גער מינוט, וועט אייך נישט העלפען קיין מלחמה׳לעך. איהר מעגט אפילו ווערען א דאָזאָר צי אפילו א מאַכער פון ד. ד. ק. איהר קענט אָפילו ווע-רען א „פאַבריקאַנט“ פון פראַנקען מיט דאָלאַרען, סוף כל סוף וועט איהר בלייבען א קבצן.

אַקעגען וואס איז עס געקומען צו רייד? אַקעגען דעם, וואס איהר זאגט— ס׳איז אויפגעלעגט אנ׳אומגליק. ווי איהר ווייסט, בין איך נישט קיין גרויסער בעל־פחדן, כ׳בין שוין אנ׳אָבגעשראָ-קענער, א קליינגקייט אַ מענש. מיט אַזאַ פּראַקטיק, אזויפיל יאָהרען, ווי איך אַרבייט אַרום מיט די „פּאַפּעקלעך“, „קריינדלעך“, „טעקעס“, „גאַפּאַלען“, „נעהויבען“, „שטאַרקע טענדענץ“, „שוואַכע טענדענץ“—כ׳בין שוין צו אָלעם געוואוינט.

היינטיגע וואָך, בעת איך שטעה אַזוי אין מיין „מאַנופאַקטור“-געשעפט און ברעך זיך דעם קאָפּ, וואָס איך זאָל מאַ-כען פון מיין לאָקאל: א צוקערניע מיט א דזשאַרז-באַנד,—אַסטראַכאַנער הערינג מיט ראָל-מאָפּסען, צי גאָר אַ פיליע פון סומך נופלים, אָדער סתם א בשמים-קראָם. איז א־ן מיטען דערינען פאַלט מיר אַריין אַ נפש מיט א גלאַנציגען דאַ-שעק, מיט אַ טעקע אונטער׳ן אָרעם, צוזעצט זיך בדייטלעך ביים טיש, קוקט זיך „טריאומפירענדיג“ אַרום אויף די שווינדזיכטיגע פאַליצעס, און מיט אַ ברייטליכען טאַן, מעשה מחית, כהוגן ער מיר אַ פרעג:

—טשי טו מיעשקאַ פאַן יודעל הארצוויטאַג?

— יא, זאָג איך.—א פרישע „בומאַ-נע“ טראַכט איך מיר, שוין אַ פרישע „אווע“, נאָר וועמען ארט עס? אז סך הכל האָב איך שוין לעדיגע ווענד, און א אינטערציזיע אויף מיין פלונית׳טע האָב איך אויך, טאָ וואָס, איך בעט אייך, ארט מין זיינע בומאַנעס?

מיין בעל דבר דערלאַנגט מיר א לאַנגען שיר המעלות מיט חתימות, פּיע-טשאַטעוועס פון אלע זייטען, וואָס איז

וואס הערט זיך איז ראדאם.

רעטונג׳ס-אקציע פון דער גמינע.

די גמינע רופט זיך אָב אויף דער גרויסע נויט. — אָרגאַניזאַציעס און פעראיינען בעטייליגען זיך אין דער רעטונג׳ס-אַקציע — געלד, אָדער פּראָדוקטען.

אין גמינע איז היינטיגע וואָך צונויפגערופען געוואָרען אַ דריגענדע זיצונג כמעט פון אַלע פארטייען און אָרגאַניזאַציעס צו בעטראַכטען די מיטלען, ווי אַזוי דורכצופיהרען אַ שנעלע הילפ׳ס-אַקציע פאַר די סיעל הונדערטער ארבייטסלאָזע און הונגעריגע אין אונזער שטאָדט.

אין דער זיצונג האָבען אַנטייל גענומען פאָרשטעהער פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, אָרטאָדאָקסען, האַנדווערקער, מזרחי און סוחרים-פעראיין.

דער פאָנד וואָס ווערט אַסיגנירט אויף דער רעטונג׳ס-אַקציע בעשטעהט פון די 500 דאָלאַר, וואָס איז דערהאַלטען געוואָרען פון אַמעריקא אויפ׳ן נאָמען פון קהלה-פרעזעס ה׳ יחיאל ברענקעל, און פון די 3000 זלאָטעס, וואָס דער קהלה-ראַט האָט פערלויפיג בעשטימט אויף דעם צוועק.

אויף דער זיצונג איז ענטשטאַנען אַ מיינונגס פערשידענהייט וועגן דעם אַ־ט חאראקטער און דער פאָרם אין וועלכער ס׳זאָל זיך אויסדריקען די געפלאַנטע אַקציע. אַ טהייל פון דער זיצינג׳ס-אַנוועזענדע זענען געווען דערפאַר, אַז די שטיצע זאָל געגעבען ווערען אין געלד און אַ טהייל האָבען זיך אַרויסגעזאָגט צו טיילען די שטיצע מיט פּראָדוקטען.

ס׳איז דורך אַלע אָנגענומען געוואָרען צו ערטיילען שטיצע מיט פּראָדוקטען אין דער ווערט פון $7\frac{1}{2}$ זל. וואָכענטליך פאַר יעדער נויטבעדערפטיגער פאַמיליע, וואָס צעהלט ביז 5 מיטגליעדער. די זעלבע שטיצע ווערט אויך פאַרגעזעהן אויף דער וואָך פון פסח.

די האַנדווערקער-פאָרשטעהער, ווי אויך דער פאָרשטעהער פון „מזרחי“ ה׳ זילבערבערג זענען געווען דערפאַר, אַז די שטיצע זאָל דוקא געגעבען ווערען אין געלד, ווי אויך, אַז די געלד-שטיצע זאָל אַרויסגעגעבען ווערען איינמאָהל אויף עטליכע וואָכען פאָראויס, כדי יעדער נויטבעדערפטיגע פאַמיליע זאָל בעקומען אַ סומע פון אַ 50—60 זלאָטעס, מיט וועלכער זי זאָל זיך קענען ערנעהרען בכבוד, אָדער אין טהייל פאַלען האַנדלען דערמיט. דער דאָזיגער פאָרשלאָג איז נישט אָנגענומען געוואָרען צוליעב דעם, ווייל דערצו איז אונבעדינגט נויטיג אַ קאָלאָסאַלע סומע געלד, וואָס די גמינע האָט ניעט אין איהר בעזיץ, די 500 דאָלאַר און 3000 זלאָטעס זענען אַ צו־קליינער פאָנד צו אַזאַ אונטערנעהמונג, דאַגעגען איז אָנגענומען דער פאָרשלאָג צו טיילען פּראָדוקטען, וועלכער ווייזט זיך אַרויס אַלס מעהר פּראַקטישער און אויספיהרבאַר, מחמת פּראָדוקטען קען מען בעקומען געבאָרגט אויף אַ געוויסע צייט, און מען ברויך נישט באַלד דערצו דאס גאַנצע געלד.

אויף דער זעלבער זיצונג זענען געשאַפען געוואָרען 3 קאָמיסיעס: אַ רעגיסטראַציע-קאָמיסיע, אַ פינאַנס-קאָמיסיע און אַ איינקויפ׳ס-קאָמיסיע. די רעגיסטראַציע-קאָמיסיע איז דינסטאג צוגעטרעטען צו דער ארבייט צונויפצושטעלען אַ רשימה פון די אַרבייטסלאָזע און נויטבעדערפטיגע פאַמיליעס.

פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

דעם שבת צו נאַכט׳ס [20|2] אום 7 אָוונד קומט פאָר די אַלגעמיינע פערזאַמלונג!

צוליעב פערשידענע נישט פאָראויסגעזעהענע סבות האָט די אַלגעמיינע פערזאַמלונג דעם שבת צו נאַכט׳ס ${}^{13}/_{2}$ נישט געקאָנט צושטאַנד קומען.

דעם שבת צו-נאַכט׳ס ${}^{20}/_{2}$ ד. י. אום 7 אָוונד קומט, ענטגילטיג, פאַר די אַלגעמיינע מיטגליד—פערזאַמלונג פון דער ציוניסטישער ארגאַניזאַציע אויף דער טאָג אָרדנונג: 1) ערעפנונג 2) וואַלען פונ׳ם אַ פּרעזידיום 3) בע-

---

דאָס פּאַניע פּוריצו, סאָרע אַנטיקעל, אַ ליציטאַציע? אַ ספּזשעדאַזש?

מיינער הערט מיך, ווי דער אורזשאַנד אַנ׳ „אַדוואָלאַניע“, דערלאַנגט מיר דאס פּאַפּיר:

— „פּאַן זאַסטאַל מיאַנאָוואַני דאָ קאָמיסיאי ווימיאַראָוועי“!

בלייב איך דאָך אַ צוקאַכטער: ס׳טייטש! איך, אַ בן ששים, אַ טאַטע פון אַ האַלב טוץ דערוואַקסענע שימיידלעך, זאָל זיך ערשט דאַרפען שטעלען צו אַ קאָמיסיע?

— גדזשיע, זאָג איך, יושר?

מיינער, זעהט אויס אַ פּראָסטער נפש, דערלאַנגט מיר די פעדער:

— „פּראָשען פּאָדפּיסאַטש“!

היינט שטעלט אייך פאָר די בהלה אין שטוב. מיין יודענע הלש׳ט, אַ קליינינגקייט, אַזאַ צרה, אַזאַ אַנטיקעניש.

נאָר, ווי זאָגט איהר: ראָזקאַז איז ראָזקאַז. ס׳איז גזירת-המלכות. אָבגעדאַווענט פון פאַרענט, גענומען דעם טלית און תפילין, אָבגעזעגענט זיך מיט ווייב און קינדער און אַוועק צו דער קאָמיסיע.

געקומען אויף דעם בעשטימטען אָרט, ווייז מיין פּאַפּיר. דאָס האַרץ קלאַפּט, ווי ביי אַ כותר, וואָס גיט היינט אויעק אַ פּעקעל אויף וועקסלען, אין קאָפּ מאָלט זיך מיר אויס שרעקליכע בילדער. ווער ווייסט? חלילה, וחלילה, מיין מויל זאָל צו קיין בייז נישט ברענגען, אויף דער קאָמיסיע מ׳זאָל נישט אַמאָל זאָגען: „גאָדין וו׳סטראַי“! וואָס וועט מיין יודענע טון? און מיינע טעכטער? אַ טאַטע אַ זעלנער! ? און אפשר מאַכט זיך גאָר אַ מלחמה. עפּיס שמועסט מען שוין ווידער וועגען אַ קאָנפערענץ פון דער פעלקער-ליגע... וועגען אַנ׳ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ, אַלץ נישט קיין פרעהליכע סימנים... מאַלע וואָס ס׳קען זיך אַלץ מאַכען. געה הויב אָן אויף מיינע אַלטע יאָהרען אַ מעשה מיט „פּאַדני ווסטאַן“, געה נעהם דיך צום בעקאַנטען זמר׳ל: „הו שאַ שושאַ“...

אין מיטען דערינען, ווי איך בין אַזוי פערטיפט אין מיינע „זעלנערישע“ מחשבות. קומט אַרויס דער „אדון“ בפקיד אַליין. בעט מיר אריין אין קאַבינעט, הייסט מיך זעצען זיך. לייענט מיר איבער דעם אייגענעם שיר המעלות, וואָס יענער בחור מיט׳ן גלאַנצידיגען דאַשעק. ווייטער די אייגענע פאַרשעניש, די אייגענע פרעגעניש: ווי איך הייס, ווי אַלט איך בין, צו איך בין פערהייראַט, ווי לאנג איך בין סוחר, צי קען איך די שטאָדישע פערהעלטענישען און אַנדערע קלאָץ-קשיות.

הקיצור: וואָס זאָל איך אייך דערצעהלען? ערשט נאָך דעם לאַנגען קרייץ פערהער בין איך געוואָריר געוואָרען אַלס מיטגליד פון דער שאַצונגס-קאָמיסיע. איך בין, הייסט עס, אויס זעלנער. איך ווער גאָר אַ שאַצער...

טפוי!... וואָס ס׳האָט זיך מיר געחלומ׳ט די נאַכט, און יענע נאַכט זאָל אויסגעהן צו מיינע שונאים׳ס קאָפּ. צ׳געהערט אַ מעשה? איך, יודעל האַרצוויטאַג, זאָל נאָר ווערי׳ן אַ „שאַצער“ אויף דער עלטער. וועמען וועל איך „שאַצען“, און וואָס וועל איך „שאַצען“ אַז ס׳איז שוין נישטאָ וואָס צו שאַצען און וועמען צו שאַצען.

למשל: מ׳וועט אָנרופען די מאַנופאַקטור-פירמע דאַלעכמאַן עט קאָמפּ. געה „שאַץ“, אַז יענע זענען רעגיסטרירט ביי דער פּראָדוקטען-פערטיילונג אין דער גמינע.

אָדער, למשל: פאַבריקאַנט עווינאַוויטש. ווער מיר פאַבריקאַנט, וואָס מיר פאַבריקאַנט? אַז יענער איז שוין צוריק אַ „טשלאָנעק“ פון שניידער-מייסטער-פעראיין.

אַז סוחרים ווערען — בעקער, פאַבריקאַנטען ווערען — פישער, קאָנפעקציאָנערען ווערען — שענקער, נו געה זייא חכם — און „שאַץ“!

איינס, זעהט איהר רבותי, כ׳האָב טאַקע געהאַט האַרצקלאַפּעניש פון מיין זעלנערישער קאַבּיס׳ע. מיין יודענע האָט טאַקע אימזיסט גע׳חלש׳ט. דערפאַר זעהט איהר, פאַר „פרנסה“ האָב איך שוין אויסגעזאָרגט.

צופרשט אַ „שאַצער“. דערנאָך אַ דאָזאָר, שפּעטער אַ ראַטמאַן און סוף כל סוף וועל איך נאָך ווערען — אַ סיים-דעפּוטאַט. און אויב אַ דעפּוטאַט, פערשטעהט איהר דאָך שוין אַליין, מיט וואָס דאָס שמעקט. איך וועל מיר ווייטער פיהרען מיינע ביזנעס כדבעי, כ׳וועל מיר נייהען אויף אינטערוויוצען (אַזוי ווערט עס יעדענפאַל׳ס זיין אין דער פּרעסע), יעדען „ערשטען“ וועל איך מיר פאָהרען (דוקא ערשטע קלאַס) נאָך דער פענסיע און חיי געלעבט.

הקיצור, איהר קאָנט מיר ווינשען מזל-טוב: כ׳בין שוין מיט מזל אַ נאָמינירטער „טשלאָנעק“ פון דער שאַצונגס-קאָמיסיע און אי״ה וועלען מיר האָבען אַ נייעם דעפּוטאַט: „פּאָסעל יודעל האַרצווייטאַג“.

אַז מ׳לעבט דערלעבט מען אַלץ

ריכטען: א) אָרגאַניזאַציע ב) פינאַנ'ס-קאָמיסיע ג) קולטור-קאָמיסיע ד) ביבליאָטעק ה) ק. ק. ל. ו) קרן היסוד ז) פּאַלעסטינאַ-אַמט ח) קהלה ט) שטאדטראָט י) געז. פריינד פון העברעאישען אוניווערזיטעט 4) דיסקוסיעס 5) רעזאָלוציעס 6) וואַהלען פון אַ קאָמיטעט 7) די ריכטליניען פון אונזער ווייטערדיגער טעטיגקייט (רעפעראַט) 8) פרייע פאָרשלאָגען 9) שלוס.

אלע חב־ים-ות ווערען אויפגעפאָדערט צו קומען פינקטליך און צו רעגולירען דעם מיטגליד'ס אָבצאָהל.

* * *

דעם 7 טען מארץ ד. י. קומט פאָר די 2-טע אַלפּוילישע ציוניסטישע קאָנפערענץ.

אונזער אָרגאַניזאַציע האָט דאָס רעכט צו שיקען 4 דעלעגאַטען.

געבויעס אין דעם טאג פון די וואַהלען וועלען בעזונדערס געמאָלדען ווערען.

* * *

לויט'ן בעשלוס פון 14-טען ציוניסטישען קאָנגרעס, וועט היי-יאָהר פערקויפט ווערען אַ אייגהייטליכער שקל. די וואָך איז שוין וועגען דעם ענין צונויפגערופען געוואָרען אַ זיצונג מיט דער בעטייליגונג פון פאָרשטעהער פון אַלע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס און ס'איז קאָנסטיטואירט געוואָרען אַ פעראייניגטער שקל קאָמיטעט.

אין די נאָכסטע טעג וועט אין אונזער שטאָדט אָרגאַניזירט ווערען אַ גראַנדיעזע שקל אַקציע.

אַ בריעף אין רעדאַקציע.

געעהרטער ה' רעדאַקטאָר.

מיר האָבען דעם כבוד צו בעטען אייך איהר זאָלט אָבדריקען אויף די שפּאַלטען פון אייער וו. צייטונג פאָלגענדע ערקלערונג:

פאר'ן פערגאַנגענעם יאָהר האט די היגע גמינה פערוואַלטונג בעשטימט א סובסידיע פאר אונזער געזעלשאַפט אין דער גרויס פון 2.000 (צוויי טויזענד) זל., דאמאלס איז ענטשטאַנען אין אונזער פערוואַלטונג א מיינונג: אָבזאָגען זיך פון דער סובסידיע צוליב צוויי טעמים: ערשטענס איז די סומע גאָר א קליינע און צווייטענס האָבען מיר פאָרויסגעזעהן, אז א סאך וועלען אויפהערען אָבצאָהלען דעם מיטגליד'ס בעטראַג; נעמענדיג אָבער אין בעטראַכט, אז דער גמינה-בודזשעט איז שוין געוועזען בעשטעטיגט פון דעם קהלה ראט, האָבען מיר בעשלאָסען די סובסידיע צו ערהאַלטען. אַז די גמינה פערוואַלטונג איגנאָרירט טענדענציעז אונזער געזעלשאַפט, האָט זיך אָנגעהויבען ארויסווייזען ביים אויסצאָהלען די סובסידיע. נאך גרויס גרויס מיה האָבען מיר די ערשטע 300 (דרייהונדערט) זל. ערהאַלטען ערשט אין סעפּטעמבער און נאָך כסדר'דיגע מאָהנונגען האָבען מיר נישט געהאַט קיין אַנדערע ברירה, ווי ארויסנעמען קוויטלעך פון עטאַט-צאהלער. אויפמאָהנען חובות ביי עטליכע צעהנדליגג מענשען איז אָנגעקומען נאָך שווערער און נאָך מעהר קען מען זיך פאָרשטעלען, ווי אזוי דאס געלד איז געוואָרען צעשפּליטערט. אויף אַזאַ אופ'ן איז אָבגעווירקט געוואָרען בערך אַ צוויי דריטעל פון דער סובסידיע. די רעשט געלד ווערט אלץ אינאיינעם געמאָהנט און מ'שלעפּט אָב מיט דער אויסצאָהלונג; מ'הייסט קומען היינט, מ'הייסט קומען מאָרגען, אָבער מ'זעהט דערין א בולטע כונה אָבצושלעפּען. אונזער געזעלשאפט מאכט לעצטענס אַ דורך א פינאנסיעלען קריזיס, מיר זענען אַ סאך פערשולדיגט, מיר האָבען נישט געמיינט אונזער טעטיגקייט און איבער דעם בריוכט מען נישט אַזוי האַנדלען. אלע אונזערע אינטערווענצען מונדליכע, ווי שריפטליכע העלפען נישט און מיר זענען איבער דעם געצווינגען דאָס זעלבע בעקאַנטצומאַכען די היגע עפענטליכקייט. ווי ס איז בעוואוסט בעשטעהט אונזער געזעלשאַפט פון עטליכע אָבטיילונגען אויפ'ן ערשטען פּלאַץ: קוך, וואו ס'ווערט פערטיילט ביז פיר הונדערט מיטאָגען טעגליך, ברויט א. ד. גל., מעדעצין אָבטיילונג און געלד-שטיצע און אין פאַל פון אָבשטעלען א געוויסע טייל פון דער טעטיגקייט וועלען מיר נישט טראגען דערפאר די פעראנטוואָרטליכקייט.

מיט כבוד.

דער הילפ'ס פעראיין "עזרה"
פאר ראדאם און אוגעגנד
אין נאָמען פון דער פערוואַלטונג
סעקרעטאַר ל. פישמאַן.

נישטאָ קיין יודיש טעאַטער.

ווי אַלעמען איז בעוואוסט, האָט אין ראַדאָם געשפּיעלט א לענגערע צייט א יודיש טעאַטער. דער יודישע עולם האָט נאָך זיינע טעגליכע דאגות און זאָרג געהאַט וואו צו פערברענגען עטליכע געמיטליכע שעה'ען. געפינענדיג זיך אין אַ היימישע, יודישע סביבה, וואו ס'איז אויפגעפיהרט געוואָרען און דער יודישער, פאַר איהם פערשטענדליכע, שפּראַך, בילדער פון יודישען לעבען, איז דאָס יודישע טעאַטער פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ גייסטיגע בעדערפעניש, אין דעם איינציגען פערוויילונג'ס אָרט, וואָס האָט בעפריעדיגט זיין נשמה און געמאַכט איהם אויף אַ ווייַלע פערגעסען פון אַלע צרות און טריבע שטימונגען.

האָט מען דאָס דאָזיגע פערגעניגען, אַ פנים, אויך נישט געקענט פערגינען און די אַרטיסטען האָבען געמוזט, — אַוודאי נישט מיט זייער גוטען ווילען — אַוועק וואַנדערען פון ראדאָם

די יודישע אַרטיסטען, אַ טהייל פון זיי מיט פרויען און קינדער, האָבען זיך שוין געהאַט איינגעאָרדענט, איינגעניסטעט. נאָך גרויסע אנשטרענגונגען, נאָך פיל מאָהל שפּיעלען ביי ליידיגע בענק און ביי בערייטענע דעפיציטען, האָבען זיי דאָך געפינען די סימפּאַטיע פון יודישען טעאַטער-עולם און צו לעצט אויך פון דער יודישע אינטעליגענץ, און נאָך דעם אַלעם, אין די לעצטע וואָכען, ווען ס'האָט זיי אָנגעהויבען געהן בעסער, זענען זיי געצווינגען געווען צו פערלאָזען ראַדאָם און זוכען אַנדערש וואו צו שפּיעלען טעאַטער.

דאָס טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי“ וועט זיך צוליב דעם נישט פערמאַכען. וועלען נישט שפּיעלען קיין יודישע אַרטיסטען, וועלען שפּיעלען אַנדערע און די טעאַטער-קאַסע וועט זיך אַוודאי נישט אָבזאָגען צו-צונעמען געלד פאַר בילעטען פון יודישע טעאַטער-בעזוכער, די טעאַטער-דירעקציע, ווייזט אויס, איז דערין זיכער, אַנדערש וואָלט זי געב־ויכט נעמען אין אַכט, אַז עס געפינט זיך אַ גרויסער טהייל פון דער יודישע בעפעלקערונג, וואָס האָט אויך אַ רעכט צו פערלאַנגען אַ יודיש-טעאַטער, חאָטש אויף אַ פּאָר טעג אין דער וואָך.

כ'איז פונדעסטוועגען כדאי צו-וויסען פון וואַנען ס'נעמט זיך ביי דער דערמאָנטער טעאַטער-דירעקציע אַזאַ זיכערקייט, אַז יודען וועלען זיין ביי זיך אַזוי שפל'דיג און גידערגעשלאָגען אַז זיי וועלען גאָרנישט בכח זיין אויסצודריקען זייער פערדרוס און רעאַגירען דערויף, אַז דער „ראַזמאַיטאָשטשי“ זאָל זיין אָפען און צוטריטליך, אַזוי גוט פאַר נישט-יודישע, ווי אויך פאַר יודישע אַרטיסטען. דער בנין איז א שטאָדטישער און דאַרף זיין פאַר אַלעמען גלייך. די יודישע בעפעלקערונג האָט אַ רעכט דאָס צו-פאָדערען.

פון „אַאוקסיליום אַקאַדעמיקים יודאַיקום“.

זונטאָג דעם 21 ד. ח. הויבט זיך אָן אַן'אינטענסיווער פערקויף פון בילעטען פון דער אַלפּוילישער יודישער אַקאַדעמישער פאַנטען לאָטעריע אונטער'ן פּראָטעקטאָראַט פון סענ. שערעשעווסקי, אינזש. זיידענמאַן, דעפּ. האַרטגלאַס א. א.

דער פערקויף פון די בילעטען וועט דויערען א גאַנצע וואָך, מיט וועלכער ס'וועט זיך שוין ענטגילטיג פערענדיגען די לאָטעריען-אַקציע אין ראַדאָם.

ס'בלייבט דעריבער נאָך אַ קליינע צייט צו פערשאַפען זיך די מעגליכקייט צו געווינען זעהר קאָסטבאַרע זאַכען ווי: אַן'אויטאָמאָביל, ראָווערען, שרייב און ניי מאַשינען, ביזשוטעריע, פּלאַטיער א. א. און דערביי אונטערשטיצען דעם אָרימען יודישען אַקאַדעמיקער.

בילעטען צו בעקומען ביי ספּעציעל דעלעגירטע אַקאַדעמיקער, ווי אויך אין די געשעפטען פון די ה"ה: ווייסעלפיש לוב. 29. פרענקיעל לוב. 25. פאַלבע לוב. 25. קויפמאַן לוב. 23. סוחרים-פעראיין, צווייגהאַפטיג לוב. 9, פוקס לוב. 9 (אין הויף), לאַנדע לוב. 7, קוראָווער לוב. 1 ווי אויך אין די יודישע בענק: פּלאַץ 3-טער מאַי 1 און 2 יוי אויך לוב. 23.

פון ספּאָרט פעראיין „חשמונאי“

זונטאָג דעם 31/1 איז אין לאָקאַל פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע פאָרגעקומען די אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון דער ספּאָרט-געזעלשאַפט „חשמונאי“ וועלכע האָט געוועהלט אַ נייע פערוואַלטונג, ספּאָרט-קאָמיסיע, רעוויזיאָנס-קאָמיסיע און שיעד'ס-געריכט. אין דער פערוואַלטונג זענען אריין: פּרעזעס ה' מייזעלס, וו. פּר. ה'ה געטרייכמאַן און קאַפּעל. סעקרעטאַר–טענענבוים, קאַסירער–רוטמאַנאָוויטש, פערוואַלטונג'ס-מיטגלידער ה"ה: שליפערמאַן, קירשענבוים, לעווראָוויטש און פּאָמעראַניעץ. אין ספּאָרט-קאָמיסיע: שטראַזמאַן, זינגער מ., טיטעלמאַן, ווייסמאַן און שענקמאַן. רעוויזיאָנס-קאָמיסיע: דוד פרענקעל, י. זינגער, י. העלצמאַן. שיעד'ס-געריכט: מ. גאָלדבלום, א. טעמערזאָהן און ט. שטראָזמאַן.

קעלצער אבטיילונג.

אונזער טאקטיק.

א שווערע און אונדאנקבארע ראליע קומט אויס צו שפילען דעם „ראדאמער-קעלצער לעבען". אלס איינציגער יודישער ארגאן אין קעלצער קרייז האט זיך אונזער צייטונג געשטעלט אלס אויפגאבע צו זיין דער סייסמאגראף פון יודישען נאציאנאלען אין געזעלשאפטליכען לעבען אין קעלץ, א ארגאן, וועלכער שפיגעלט אב אלע ערשיינונגען, וואס קומען פאר אין אונזער שטאדט און רעאגירט אויף זיי אויף א געהעריגען אופן.

מיר האבען געוואלט, אז אונזער צייטונג זאל זיין א ארט, וואו עס געפינען א אויסדרוק פערשידענע סאכענטען פון דער קעלצער געזעלשאפטליכקייט.

און צוליב דעם האבען מיר אלע ערשיינונגען בעלויכטען מיט דעם אביעקטיווען ליכט, וואס גיעט א מעגליכקייט די ברייטע שיכטען פון דער יודישער בעפעלקערונג איבער זיי צו אורטיילען.

מיר האבען זיך ארויסגעזאגט מיט אנערקענונג וועגען מעשים, וועלכע האבען אויף זיי פערדינט, דאגעגען האבען מיר געטאדעלט פאקטען און האנדלונגען, וועלכע זענען בעגאנגען געווארען צוליב פערזענליכע אמביציעס און דערביי שאדען געברענגט דער געזעלשאפט, אנ'אונצופרידענהייט האט אונזער טאקטיק געמוזט ארויסרופען ביי די, וועלכע האבען נישט פערשטאנען די אויפגאבען פון א צייטונג, און וועלכע האבען געמיינט דאס אונזער צייטונג וועט ווערען א ווערקצייג אין זייערע הענד, א מיטעל צו פראפאגירען זייערע „אידעען" און מיינונגען, מיר האבען אבער נישט געוואלט מאכען פון אינזער צייטונג קיין פארטיי, אדער געזעלשאפט'ס-ארגאן, נור פאר א ארגאן פון דער גאנצער יודישער געזעלשאפט אין קעלץ.

מיר האבען קריטיקירט, עס איז א אלטער כלל אז דא, וואו עס איז דא לעבען, דארט מוז זיין קריטיק.

און אויב עס האט זיך ווער געטראפען אנגעגריפט פון אונזער קריטיק, אויב אונזער קריטיק האט זיך אין געוויסע פאלען נישט געשטיצט אויף אמת'ע פאקטען, דאן איז די אויפגאבען געוועזען פון די אמאקירטע ריינצוואשען זיך אויף די שפאלטען פון אונזער צייטונג פון די זיי געמאכטע פארוואורפען, אין צווייטען פאל פעסטצושטעלען דעם אמת. און נישט בעפנוצען זיך מיט מיטלען, וואו למשל דער ה' ג. וועלכער האט מיט זיין טהאט בעוויזען, אז ער איז נישט ראוי צו שטעהן אין דער שפיץ פון א יודישער ארגאניזאציע, פאר וועלכע ער דארף דינען אלס מוסטער. אונזער צייטונג איז נישט מאנאפאליזירט אין די הענד פון רעדאקציאנס-קאלעגיום, זי איז א פרייע טריבונע פאר אלע אהן אונטערשיד פון איבערצייגונגען און שטעלונגען.

פון אונזער שטאנד-פונקט וועלען מיר נישט אפטרעטען.

די פרעסע איז די געזעלשאפטליכע קאנטראל אונטער וועלכער אלע מוזען זיך אונטערוואורפען, און אין וועלכער יעדער איינער קען נעהמען א אנטייל.

צבי מאשקאוויץ.

חיים זיעלאני.

איהר זענט אומגערעכט!

מיליאנען מענשען זענען אומגעקומען אין משך פון די 5 יאהר פון דער וועלט מלחמה און נאך פיעל גרעסער איז געווען די צאהל פון די לייכט און שווער-פערוואונדערטע. די אלע, זייענדיג אויף די פערשידענסטע אייראפעאישע שלאכט-פעלדער, אין די טרויריגסטע מאמענטען, ווען יעדער פון זיי האט זיך געראנגעלט מיט'ן טויט. ווען נישט די האפנונג, אז מיט זיין לעבען וועט ער ברענגען עפעס א נוצען פאר דער וועלט, טא, ווער ווייסט, אויב די מלחמה וואלט געקאנט עגזיסטירען גאנצע 5 יאהר. ווייל אויף עפעס א סתם מלחמה צו געווינען א שטיקעל ערד מעהר, פאר דער, אדער יענער מלוכה, וואלטען די מיליטער-לייט נישט געווען מפקיר געווען זייערע לעבען'ס, חאטש ס'איז געווען א גזרת המלכות, די אידעאלכטע פון זיי בעשטימט נישט. דער עיקר, דער הויפט ציעל, ווי כ'האב שוין אויבען אנגעוויזען, איז געווען, צו געבען דער מענשהייט עפעס אזעלכעס, וואס ס'איז ביז איצט נישט געווען קיין שום רייד פון פערווירקליכונג, עפעס ערהאבענעס, גייסטיגעס און דאס איז בעשטימט—עמאנציפאציע.

שווער, זעהר שווער איז שוין געווען צו אטעמען מיט די דיקטאטארישע לופט פון אמאליגען צארישען שטייגער. ווען די פרייהייט פון ווארט איז געווען געשטערט און דאס לעבען איז צוליב דעם געווען זעהר אנגעשטרענגט, אזוי איז עס טאקי געשעהן. אפשר א דאנק די וועלט-מלחמה. דער עיקר איז, אז מיר לעבען היינט אין א צייט פון א דעמאקראטישער ארדנונג, ווען די פרייהייט פון ווארט איז שוין באלד אזוי ווי א נאטירליכע ערשיינונג. לעבענדיג אין אט אזא צייט, טא וועלענדיג, צי נישט, מוז יעדע געזעלשאפטליכע ארבייט, אדער געזעלשאפטליכער כלל-טהוער אונטערליגען דער געזעלשאפטליכער קאנטראל, ווייל אנדערש וואלטען מיר צוריק געגאנגען מיט 100 יאהר צוריק. ס'איז פאר יעדען קלאר, אז דער אויסדרוק פון דער געזעלשאפט איז די פרעסע. זי האט דאס רעכט צו קאנטראלירען די טעטיגקייט פון וועלכער ס'איז נאר געזעלשאפט און וועלכע ס'איז פערזאן א. אז. וו. זי האט דאס אלע רעכט ארייצודרינגען אין די פערבארגענסטע ווינקעלעך פון דער געזעלשאפטליכע ארבייט אין אויפווייזען די פעהלערען, וואס ווערען דארט בעגאנגען. דעם פריערדיגען דור איז זיך נאך שווער צו צוגעוואוינען צו דער איצטיגער ארדנונג: הא! מיט וואס פאר א רעכט האט יענער ארייזנצוקוקען אין מיין נשמה? וויסען וואס ביי מיר טהוט זיך? אין דער צייט, וואס ביז איצט איז געווען א פערגעניגען, א גן-עדן, וואס מ'האט געוואלט האט מען געקאנט טהון אומגעשטערט... אבער אזוי מוז עס פארט זיין. אזוי דארפט עס זיין און אזוי וועט עס שוין פארבלייבען. אקעגען וואס בין איך דאס אויסען, אקעגען דעם פאטש פון ה' גאלדשיידער, וואס האט פאריגען שבת געגעבען אונזער מיטארבייטער, ה' שווארץ, פאר שרייבען א פעליעטאן א. ג. „מייז" פון וועלכען ה' גאלדשיידער האט זיך, ווי ס'ווייזט אויס געפינען זעהר שטארק געטראפען. דער ה' שווארץ, ארבייטענדיג אין אונזער ארטיגען ארגאן, זייענדיג גוט בעקאנט מיט די ארטיגע בעדינונגען פון יעדער געזעלשאפט און פון יעדען פערזאן, האט, זעלבסטפערשטענדליך דאס פולע רעכט צו קריטיקירען די, אדער יענע טעטיגקייט, ווי ער האט אמאהל געטהון מיט'ן ח' ד"ר פעלץ, וועגען די ציקעל רעפעראטען אויף פויליש, וועגען נ"פ-פושקע אין „סוחרים-פעראיין", וועגען „זשידאווסקי שוויסטעק", די „העברעאישע שילד פון גימנאזיום" א. אז. וו. א. אז. וו.

און אויב איהר ה' גאלדשיידער, אלס לאנגיעהריגער געזעלשאפטליכער כלל-טהוער און דזשענטעלמאן, אויב אפילו איהר האט זיך יא געפונען געטראפען פון ארטיקעל פון ה' שווארץ, צי איז נישט דא קיין פעדער צו רעאגירען? צי איז שוין טאקי אין גאנצען אבגעשטארבען יעדער קולטורעלער פונק, יעדע ארט עטיק?

איהר, ה' גאלדשיידער, וואס איהר ווייכט יא, ווי צו שעצען א צייטונג'ס-מיטארבייטער און ווייסט יא וואס פרעסע איז טייטש, האט נישט געפונען קיין אנדערען וועג, וואו ארויסצודריקען אייער אונצופרידענהייט, נאר מיט אנפאלען? ניין, ה' גאלדשיידער! איהר זענט אומגערעכט! מיט אייער טהאט האט איהר אונז צוריקגעשטויסען אויף א גרויסען מהלך צוריק און דאס קאן מען נישט טאלערירען. דאס לעבען איז נאך נישט הפקר, געשטארבען איז שוין לאנג די צייט פון „הפקרות"! און איהר זענט אומגערעכט!

ווי אזוי קעלצער גבירים פיהרען זיך ברייט...

מיט עטליכע וואכען צוריק איז פארגעקומען א חתונה ביים היגען גביר ה' ק. נאטירליך, פירט, זיך אז יעדער אינסטיטוציע שיקט ארויס איהר'ס א דעלעגאט מיט א בעכאלמעכטיגונג צו זאמלען געלד, ווי דער שטייגער זענען צום ה' ק. אויך ארייגעקומען צוויי אנגעזעהענע מיטגלידער פון בית יתומים און ה' ק. האט בעוויליגט ארויס צו נעמען צוויי זלאטעס און געבען.

פערשטעהט זיך, אז די זאמלער, האבען זיך געפיהלט בעליידיגט פון אזא נישטיגע סומע און נישט געוואלט צו נעמען. מילא, וואס זאל מען מאכען א שלעכטע צייט אויף די גבירים נעבעך.

אכטונג קעלצער סוחרים!

ה׳ א. הארבערג האט בעקומען פון קאמארניק פון 1־טען רעוויר, ה׳ קישעל, א בעקאנטמאכונג, אז נעמענדיג אין אכט די איצטיגע שלעכטע עקאנאמישע לאגע פון סוחר׳טום א. אג. בעט ער, אז די אלע, וועלכע זענען שולדיג אלטע פאדאטקעס, זאלען איהם צאהלען חודש-געלד, אלס קאנטא פון די פאדאטקעס, כדי אויסצומיידען דאס אויספיהרען עקזעקוציעס.

ס׳וואלט כדאי געווען, אז דאס סוחר׳טום א. אנ. זאל געהרען אננעמען די הנחה פון ה׳ קישעל.

די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג פון „תומכי עניים".

זינטאג דעם 14־טען ה. ח. איז אין לאקאל פון „תומכי-עניים" פארגעקומען די יעהרליכע אלגעמיינע פערזאמלונג. ס׳איז אבגעגעבען געווארען א בעריכט פון דער טעטיגקייט פון יאהר 1925 און ס׳איז אויסגעוועהלט געווארען א נייער קאמיטעט. אויספיהרליך אין קומענדיגען נומער.

זעלבסטמארד פון א אידישען יונגערמאן.

זינטאג דעם 14־טען ה. ה. איז בעגאנגען זעלבסטמארד דורך איפהענגען זיך אויפ׳ן בוידעם, דער 22 יעהריגע יונגערמאן משה סאלניק, א קאמאשען-מאכער, אלטע-ווארשעווער גאס № 28. די סיבות דערפון זאלען זיין שלעכטע מאטעריעלע לאגע און זיין ארבייט׳ס-לאזיגקייט.

א שריפה

מאנטאג ארום 12 א זייגער ביינאכט איז אין הויז מארק 12 אויסגעבראכען א שריפה. די סיבה איז געווען דאס דער אויוועך פון דער וואוינונג, וואו די סאדזעס האבען אנגעהויבען ברענען, איז נישט געווען אין ארדנונג. דאס פייער האט שוין געהאט ארומגעהאפט דעם גאנצען דאך און געדראהט די ארומיגע געביידעס, פון וועלכע מען האט שוין אנגעהויבען ארויסטראגען סחורות און בעטגעוואנד. די פייערלעשער איז געלונגען באלד דאס פייער איינצולעשען.

דאס אבפאהרען פון אונזער מיטארבייטער ה׳ גרינשפאן.

מאנטאג ביי-נאכט איז אבגעפאהרען נאך טאראנטא אונזער מיטארבייטער ה׳ גרינשפאן.

זונטאג איז פאר איהם איינגעארדענט געווארען א באנקעט דורך אונזער רעדאקציע. אין באנקעט האבען זיך בעטייליגט אלע מיטארבייטער פון „ראדאמער-קעלצער לעבען" ווי אויך א גאנצע רייהע בעקאנטע און קאלעגען פון ה׳ גרינשפאן.

עס זענען געהאלטען געווארען טאאסטען, אין וועלכע די רעדנער האבען אנגעוויזען אויף די פערדינסטען פון ה׳ גרינשפאן פאר אונזער צייטונג, דער עולם האט פערברענגט אין א געהויבענער שטימונג ביז שפעט ביי-נאכט צו געזעגנען זיך מיט׳ן ה׳ גרינשפאן זענען געקומען אויפ׳ן וואקזאל עטליכע צעהנדליג בעקאנטע און פריינד.

שבת איז אויך דעם ה׳ גרינשפאן איינגעארדענט געווארען א באנקעט דורך די היגע יודישע ביבליאטעק, וואו ער איז געשריבען זייט א לענגערע צייט א מיטגליד פון דער פערוואלטונג.

דעלעגאט פון קרן-היסוד אין קעלץ.

אין אונזער שטאדט ווייל[ע]ן יעצט די דעלעגאטען פון „קרן־היסוד" דער רב בארג, שרים-שטעלער יקיר ווארשאווי און ד״ר שאלמאן. אין די נאהנסטע טעג ברויכען אויך צוקומען די דעפוטאטען ה׳ פארבשטיין און לעווינזאהן. שבת בייטאג 2 א זייגער וועט הרב בארג האלטען א רעפעראט אין דער ארטיגער שוהל א. ד. ט. „וואס האב איך געזעהן אין ארץ-ישראל".

א יודען-ריינער שאך-טורניר.

די טעג קומט פאר אין דער רעסורסע א שאך-טורניר. כאראקטעריסטיש איז, דאס די איינארדנער לאזען נישט צו צום טורניר די היגע יודישע שאך-שפילער.

צי זאל דאס אויך זיין א רעזולטאט פון דער „אוגאדא"...?

„סלאווא"-ידיעות.

דאס ראדאמער „סלאווא" האט אין אייגעם פון איהרע לעצטע נומערען בעוויזען, אז אויפן געביעט פון אמת-זאגען איז זי „געניאל". אזוי האט זי דעם קריסטליכען סעקיועסטראטאר, וועלכער האט געשאסען א יודיש מיידעל אין המיעלניק געמאכט..... פאר א יוד.

א פנים אז די סלאווא ווייסט נאך נישט, דאס ביי אונז אין פוילען האבען די יודען נאך נישט זוכה געווען מען זאל זיי צונעהמען אויף א זעלכע הוכע פאסטענ׳ס....

פערזענליכעס.

דער וויצע-דירעקטאר פון דער קעלצער אבטיילונג פון באנק-פאלסקי איז איבערטראגען געווארען אויף דעם איינענעם אמט קיין וולאצלאוועק.

צוויי פאריזער גאסען-קינדער.

(פיעסע אין פיער אקטען).

אייגענטליך איז די גאנצע פיעסע נאך גאנץ ווייט פון עפיס א ליטעראַרישען ווערט, און אויך פערשטעה איך נישט פארוואס מען רופט די דאזיגע פיעסע גראד פאריזער גאסען-קינדער, צי האט די גאנצע זאך עפיס צו טהון מיט פאריז! ס׳וואלט אפשר בעסער געפאסט דער נאמען ווארשעווער גאסען-קינדער. נור לויט דעם אינהאלט פון דער גאנצע זאך איז צו בעמערקען אז דער אויטאר האט די פיעסע אנגעשריבען אונטערען איינפלוס פון די בעריהמטע רוסישע ערצעהלונג פון מאקסים גארקי „טאוואישטשי", און דערפאר זענען מענכע סצענקעס גאנץ געלונגענע, ווי למשל ווען קרוטשאק, א גאסען-יונגעל א פיאפעסיאנעלער גנב, ציהט ארויס ביי א דאמע (אייגענטליך זיין מוטער) א בייטעלע מיט געלד, און א פאליציאנט כאפט איהם, נעמט ביי איהם אפ דאס בייטעלע, גיט עס אפ די דאמע, און ווען די לעצטע קריגט אויף איהם גרויס רחמנות און זאגט דעם פאליציאנט אז דאס בייטעלע געהערט גאר נישט צו איהר און ער, קרוטשאק, ווערט טאקי באלד בעפרייט, דעמאלס ערוועקט זיך ביי דעם קליינעם גאסען-יונגעל אין הארצען א געפיהל פון חרטה און ערליכקייט צו דער גאנצער וועלט און ער דערפיהלט באלד די פולה וואס ער איז א קעגען איהר בעגאנגען.. און פאלט טאקי צו צו דער דאמע, הייבט אן וויינען און זאגט: איך בין א גנב, איך האב ביי אייך דאס בייטעלע גע׳גנב׳עט. א י ך וויל עס נישט, נעמט עס ביי מיר צו,— און גיט זיך דאס ווארט ער זאל מעהר קיין מאהל נישט גנב׳ענען. די ראלע פון די צוויי גאסען-יונגלעך, פיהרען אויס: קריטשאק, ה׳ פנלד, און קלעי פרוי שפילמאן. ביידע זענען גוט צו געפאסט צו די ראלען. מען זעהט די די איבערגעגעבענהייט פון די צוויי גאסען-יונגלעך, אז נור דאס פינסטערע מזל וואס זיי ליידען, און די קלעפ, וואס זיי בעקומען פון דעם עלטסטען גנב משה צדיק, האט זיי ביידע אזוי ברידערליך פעראייניגט. זייער שפילען איז צארט און הארציג, מען זעהט פאר זיך דעם קראנקען קלעי, וואס האלט אין איין הוסטען און זיין חבר קרוטשאק וויל איהם אלץ העלפען, ברענגט איהם מעדעצינען, נור איינס איז געווען צו מערקען, פרוי שפילמאן, וועלכע האט געהאט די אויפגאבע צו שפילען אלס מאנספערזאהן, האט אנשטאט א מענער היטעל, געטראגען אויפן קאפ א רויט קאפעלושעל, און דאס האט געמאכט א גרויסען דעפעקט אין איהר ראלע. ווייטער האט זיך גוט אויסגעצייכענט ה׳ ווינער, אין די ראלע אלס משה צדיק, מען האט פאר זיך געזעהן א טיפ פון א אמת׳ן אלטען גנב, וואס איז צופרידען מיט זיין פראפעסיע, יעדער בעוועגונג זיינע איז געווען אויפן ארט, פרוי ביאלקאוויטש אלס גאלדע, משה צדיק׳ס ווייב, איז געווען דאס מאל אויסגעצייכענט, זי האט זיך פערקערפערט אין איהר ראלע פון א אלטע ראפענירטע גנב׳טע, איבערהויפט איז זי געווען גוט אין דער גנבים - מלינה אלס א שיכור׳ע, שטהן האט אויך געשפילט, ה׳ שטיין. אלס בערל באמבאטש, אויך א נישט קשה׳דיגער גנב מיט א מאדנע הויקערדיקע נאז. ער האט מיט זיך פארגעשטעלט א בעזונדערען טיפ און ווייזט לעצטענ׳ס ארויס, אז ביי איהם קלאפט נאך א מענשליך הארץ, בעת ווען די גנבים בערויבען און ווילען דער׳הרג׳ענען לאנדאו׳ן. דאס קען שוין זיין געוויסען נישט איבערטראגען. ער פערשכור׳ט די גאנצע חברה און גיט זיי איבער דער פאליציי. ווייטער די איבעריגע, ה׳ ביאלקאוויטש, אלס לאנדאו און ה׳ וויינבערג אלס שלמקע פאכאלאך זענען געווען נישט שלעכט. אויך ה׳ מירסקי אלס ד״ר פינקעלשטיין איז געווען גוט. ער האט נישט פערגעסען אויף איין מינוט, אז ער שפילט אלס דאקטאר. נישט שלעכט איז אויך געווען, פרוי לובארטאווסקא, אלס לאנדאוס פרוי. ווייטער די איבריגע, ווי אויך ה׳ קליינער מיט זיינע טענץ האבען ערפילט זייער ארטיסטישען חוב. אין אלגעמיין איז די פיעסע גוט געשפילט געווארען.

שח—ק.

אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון האַנדווערקער-באַנק.

קומענדיגען זונטאג קומט פאָר אין לאָקאַל פון האַנדווערקער-קלוב די יעהר-ליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלידער אין דער האַנדווערקער-באַנק. אויפ'ן טאָג-אָרדנונג שטעהען זעהר וויכטיגע פראַגען און ס'איז דע-ריבער געווינשען, אַז אַלע מיטגלידער זאָלען זיך בעטייליגען אין דער אַלגע-מיינע פערזאַמלונג.

אויפמערקזאַם!

מיט אַ געוויסע צייט צוריק האָב איך פערלוירען אַ גאָלדען בראַשיל איך בעט דעם געעהרטען פינדער אב צוגעבענגען עס לובעלסקאַ 24 צו קאַמאַרינסקאַ פאַר אַ געהעריגע בעלוינונג.

פּאַראַווע פאַרבעריי און כעמישע וועשעריי.

O. R. HEMPEL, w Radomiu.

אַנשטאַלט פון כעמישע אויסרייניגונג פון אַלער-אַרט דאַמען און מענער גאַרדעראָבען אָהן שום בעשעדיגונג.

ליטאָגראַפיע און מאַשין צו דעקאַטפּזירען כחורה און קאַרטען אויפ'ן נייעסטען סיסטעם.

צוגענגליכע פּרייזען — סאָלידע אַרבייט.

דאָס געוועלב—סטאַרע מיאַסטאָ 2, די פאַבריק אויף דער זעלבער גאַס אין הויז 5. פיליאַס: לובלינער 37 №, פּשיטיק, יעדלינסק און סקאַרשעוו.

די פירמע עקזיסטירט פון 1885 יאָהר.

אחותנו שרה פרידמאַן בכפר הבור א"י. קבל את ברכתינו לחג נשואותך עם בן גלילך מר אריה קליין, יהי רצון שתבנו עתידותיכם בכבוד גדול בארץ ישראל, לשם ולכבוד לעם ישראל.

אחיכם ליבל, ריזל, וטיבה פרידמן

רדום.

שרה פרידמאַן און אריה קליין ארץ ישראל, זאָל זייער לעבענס-בונד זיין בעגלייט מיט גליק און צופרידענ-הייט, און אייער וועג בעצירט מיט בלומען פון ארץ ישראל.

ישעי' אייגער און פרוי

דוד און דבורה אייגער

צו דער חאַכצייט פון פרל'

שרה פרידמאַן מיט ה' אריה קליין וואָס וועט פאָרקומען דעם 12 אדר ה. י. אין כפר תבור א"י. ווינשען מיר זיי אַ הערצליכע צוקונפט אין לאַנד פון זייער האָפנונג.

חיי' און יוסף פרידמאַן, יצחק, עקיבה, און פייגע אייגער, שמואל און נחמי' פרידמאַן.

ראַדאָם.

טייערע פריינדען שרה פרידמאַן אין ארץ ישראל. פון טיפען האַרץ ווינש איך דיר מזל-טוב, צו דיין חאָכצייט מיט ה' אריה קליין זאָל די זון פון גליק בעשטראַלען אייערע געצעלטען אין לאַנד פון שיר השירים.

רייזיל בלאָס.

ראַדאָם.

Z okazji zaślubin naszej kochanej kuzynki **Anny Lengerówne**j z panem **Maurycym Śledziem** życzymy im aby gwiazda szczęścia sprzyjała im wiecznie.

Sala i Rachela Fiszmanówne.

ציהונג לטובת די אַרימע קינדער פון תלמוד תורה,

די לאָטעריע-ציהונג לטובת די אַרי-מע קינדער פון תלמוד-תורה איז די טעג פאָרגעקומען אין לאָקאַל פון ת"ת. צו איין שטיקעל לייווענט האָבען גע-ווינען די פרויען: גאָלדפיין (לובלינער 25) און גאָלדבערג (דלוגאַ 23).ביידע פרויען האָבען זייערע געווינסטען גע-שאָנקען פאַר די אַרימע תלמוד תורה קינדער.

איך מאַך בעקאַנט דאָס ראַדאָמער פובליקום דאָס מיין פאַבריק פון קאָ-זשעניצער 12 האָב איך איבערגעטראָ-גען אויף לובלינער 7 אין טויער אויפן דריטען שטאָק אין דער לינקער זייט, און איך נעם אָן קינדער-אָבראַנקעט און סאָקלעך צו ביליגע פרייזען. מיט די שענסטע נייע מאָדע פאַסענע אויך און דאַמע סאַקלעך און גוטע בעהאַנדלונגען.

מיט אַכטונג נחום צוקער.

דבר אמת ניתן לכתוב כי בדבר הריב שבין הצדדים מהחסידים למענם בפה רדום הנה אנכי מטעם הכמוס צמדי סלקתי עצמי מהד'ת וזה עד כי עכפ' יוסיפו דיינים ואנשים ישרים כי כן הדין ע"פי תוה"ק כמבם הג מקוטנא ז"ל בספרו בחו"מ. סי' יח' סק'ב ואם ירצו הצדדים בדרך פשרה הנני בכל עת לעשות שלום בישראל.

מענדיל ווייַנגאַרט ראב'ד דבה

איך נעם איבער צו פערוואַלטען מיט הויז-אַדמיניסטראַציע (דזשאָנצעריי) אויך ערלערען איך גרינדליך

בוכהאַלטעריע

דורך אַ קורצע צייט

נאָך אינפאָרמאַציעס זיך צו ווענדען

משה ציקערט דלוגאַ 18.

איך פאָדער אויף לרין אויף דאָנערשטאָג פרשת תצוה דעם ה' מיכאל האָכבערג, פאר שלאָגען מיך בשעת קריאת-התורה אין באזאר בית-המדרש פון ה' זאַגייסקי ד"ח אדר. אין געגענפאלס וועל איך זיין געצוואונגען די זאַך איבערצוגעבען אין געריכט אַריין.

משה דוד פעדער קעלץ, זאַגורסקי 5 №.

OGŁOSZENIE.

Zarząd Spółdzielni pożyczkowej przy Związku Rzemieślników i drobnych kupców Żydowskich z ogr. odp. w Przytyku, niniejszym podaje do wiadomości, że powyższa Spółdzielnia znajduje się w stanie likwidacji.

Osoby, mające pretensje do Spółdzielni zgłosić się mają do Zarządu do dnia 27 lutego 1926 r.

Kino „ODEON" w Radomiu.

Od poniedziałku 15-go lutego

„ZŁOTY MŁODZIENIEC"

w rolach głównych:

Włodzimierz Gajdarow

Olga Gzowska, Helena Makowska.

ווילט איהר האָבען די שענסטע און מאָדערנסטע צימער?

איז נאָר צו קויפען טאַפּעטען

ביי דער בעקאַנטער פירמע

ש. שטיינמאַן

ראַדאָם, לובלינער 21

צו בעדייטענד ביליגע פרייזען.

אַלס ספּעציאַליסט ווערען צימער-טאַפּע-טירונגען אויסגעפירט שנעל, לויט די נייסטע מאָדע.

Kino „Corso" w Radomiu.

פון דאָנערשטאָג דעם 18-טען לוטי געהט דאָס שענסטע בילד פון סעזאָהן.

א. ב.

Kobieta o nieczystem sumieniu

אין די הויפט-ראָל

Lili Dagower.